

گزارش یک دهه برگزاری همایش کتابداران در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^۱

چکیده

هدف این پژوهش، تحلیل و ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. تاکنون ۹ دوره از همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور برگزار شده است. کلیه مقالاتی که در کتاب مجموعه مقالات همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور گردآوری شده است، به‌عنوان جامعه این تحقیق انتخاب شده که تعداد آنها ۱۱۸ مورد می‌باشد. در این پژوهش، روش تحلیل محتوا برای استخراج داده‌ها به‌کارگرفته شده است و مواردی همچون تعداد نویسندگان مقالات، سمت، مدرک تحصیلی، جنسیت، تعداد استنادات فارسی و لاتین، تعداد صفحات، روش تحقیق، و توزیع جغرافیایی مورد ارزیابی کمی قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد محققان بیش از اندازه بر پژوهش‌های کاربردی تکیه دارند. تکنیک دلفی، پژوهش کیفی، پژوهش تاریخی، پژوهش تجربی، اقدام پژوهی، تحلیل سیستم، مصاحبه گروهی متمرکز، تحلیل محتوا، و کتابداری تطبیقی از جمله روش‌هایی است که نویسندگان در تدوین پژوهش خود کمتر مورد استفاده قرار داده‌اند.

کلیدواژه‌ها

پژوهش، کتابداری و اطلاع‌رسانی، تحلیل محتوا

۱. این تحقیق در سال ۱۳۸۶ انجام شد. متأسفانه در همان سال سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در نهاد ریاست جمهوری ادغام شد و از آن وقت تاکنون از برگزاری این همایش خبری در دست نیست.

گزارش یک دهه برگزاری همایش کتابداران در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^۱

عبدالرسول جوکار^۲ | محمدصادق عبداللهی^۳

پذیرش: ۱۳۸۷/۵/۲۵

دریافت: ۱۳۸۷/۱۲/۱۱

مقدمه

پژوهش، وجه مهمی از فعالیت‌های انسان شده است و دانش بشری به مدد پژوهش رشد می‌کند، توسعه می‌یابد، و در نهایت به گسترش مرزهای معرفت و دانش پژوهی می‌انجامد. پیشرفت‌های جامعه ما در نتیجه پژوهش به دست آمده است. همچنین، پژوهش یاری‌رسان انسان در پیدا کردن راه‌حل مسئله‌ها و حل تضادهاست. در فرهنگ بین‌المللی وبستر، پژوهش چنین معنا شده: «پژوهش، بررسی یا کاوشی سخت‌کوشانه و به معنای خاص، تحقیق و تجربه انتقادی جامعی با هدف کشف واقعیت‌های نو و تفسیر درست این واقعیت‌ها، تجدید نظر در نتیجه‌گیری‌ها و نظریه‌ها و قوانین پذیرفته‌شده در پرتو واقعیت‌های تازه کشف‌شده، و به کارگیری عملی نتیجه‌گیری‌ها، نظریه‌ها، و قوانین جدید است» (وبستر، ۱۹۸۱).

مک میلان و شوماخر، پژوهش را «فرایند منظم جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات برای مقاصد معین» تعریف می‌کنند. کرلینگر، پژوهش علمی را «پژوهش منظم، کنترل‌شده، آزمایشی و انتقادی پدیده‌های طبیعی تعریف می‌کند که به وسیله نظریه و فرضیه‌هایی در مورد روابط فرضی آن پدیده‌ها هدایت می‌شود» (خوی‌نژاد، ۱۳۸۰).

۱. این تحقیق در سال ۱۳۸۶ انجام شد. متأسفانه در همان سال سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در نهاد ریاست جمهوری ادغام شد و از آن وقت تا کنون از برگزاری این همایش خبری در دست نیست.

۲. عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شیراز
ajowkar2003@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی
نهاد کتابخانه‌های عمومی استان لرستان
sadeqabdalohi@yahoo.com

4. Webster

5. Mc Millian & Schumacher

پژوہش بہ مقدمات فراوان نیاز دارد. مستلزم صرف وقت بسیار است و چہ بسا در مواردی ناراحت کننده و عذاب آور می شود. برای پیروز شدن بر مشکلات، پژوهشگر باید وسواس ویژه پژوهش، انگیزہ، صبر، و عادت بہ کار مداوم داشته باشد. از شرافت معنوی و نیروی تحلیل برخوردار بودہ، و در زمینہ مسئلہ پژوهش بینش و بصیرت داشته باشد. برخی از این ویژگی ہا ذاتی و برخی اکتسابی است. گاہی پژوهشگر شدیداً دچار رنج و ناراحتی می شود، اما پس از لحظات کشف تازہ ہا، شادی ہایی ہم در انتظار اوست و غالباً نتیجہ نہایی افتخارکنندہ است. پژوهشگر باید توجہش را بہ ہدف ہای روشن معطوف سازد. از روش ہا، فنون، و ابزارہای مناسب پژوهش استفاده کند و نتیج بہ دست آمدہ را اندیشمندانہ ارائه دہد. طرح پیشنہادی پژوهش را باید با دقت فراوان تہیہ کرد و در این زمینہ ہر اندازہ زمان صرف نکتہ گیری و موشکافی بشود ارزش دارد (کومار، ۱۳۷۴).

پژوہش در کتابداری و اطلاع رسانی

پیش فرض اصلی این است کہ پژوہش ہای کتابداری و اطلاع رسانی باید مبتنی بر روش علمی تحقیق باشند. روش علمی، تلفیقی از روش ہای قیاسی و استقرایی، و معتبرترین روش راہ حل یابی برای مسائل حل نشدہ و پاسخگویی بہ پرسش ہایی است کہ تا بہ حال پاسخی بہ آنہا دادہ نشدہ است و ہمہ بحث ہا و تلاش ہا برای انجام پژوہشی دقیق و درست بر پایہ استانداردهای بالای پژوہش است.

بوشا و ہارتر^۶ (۱۹۸۰)، از اینکہ بخش عظیمی از تحقیقات کتابداری از نظر کیفیت، متغیر و بی نظم، و از نظر روش شناسی ضعیف اند اظہار تأسف می کنند. آنہا اظہار می دارند: «روی ہم رفته، مطالعات انجام شدہ در کتابداری، ماہیت کاربردی داشته اند. ہمچنین بر سر راہ پیشرفت در بسیاری از حوزہ ہای کتابداری و اطلاع رسانی موانعی بہ وجود آمدہ است، ہم از نظر تعداد ناکافی پرسش ہای مطرح شدہ و ہم از نظر کاستی ہای موجود در پرسش ہا. بہ ہر حال، کتابداران، مدت ہاست کہ بررسی ہای پیمایشی انجام دادہ اند. این بررسی ہا نظام مند هستند، در این پیمایش ہا مقایسہ ہایی بین کتابخانہ ہای متعدد انجام می شود و استانداردهای حرفہ ای برقرار می گردد. این پژوہش ہا امکان بہ دست آمدن بسیاری از انواع دادہ ہا و اطلاعات مربوط بہ چہرہ ہای متعدد کتابداری، از جملہ نقش کتابداران، استفادہ از خدمات، و مانند آن را با استفادہ از ابزارہا و روش ہایی مثل پرسشنامہ، مصاحبہ، و آزمون فراہم ساختم است».

آنہا ہمچنین معتقدند کہ موضوعات متعدد کتابداری بہ خاطر روابط بین رشتہ ای و دامنہ وسیع این حوزہ، مناسب بررسی هستند، بہ طوری کہ، بسیاری از روش ہای تحقیق بستہ

6. Busha & Harter

به مسئله خاص تحت مطالعه ممکن است مناسب باشند. بنابراین، کتابداری هم‌اکنون به حدی رسیده است که بتواند انواع متعدد پرسش‌های پایه را مطرح سازد. شوگنزی^۷ (۱۹۷۶)، نظر انتقادی شدیدتری ابراز داشته است. به اعتقاد وی، رشته کتابداری به‌طور سنتی، اجازه داده بسیاری از کارهایی هم که در واقع پژوهش نبوده‌اند، نام پژوهش به خود بگیرند.

فارغ از این استدلال‌ها، بعضی نویسندگان از نقطه نظر متفاوت‌تری به نقد روش‌های تحقیق در کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته‌اند؛ از جمله گاریسون^۸ (۱۹۸۰). وی ضمن اینکه به پیشرفت‌های قابل ملاحظه پژوهش‌های مربوط به کتابخانه‌های عمومی در دهه‌های اخیر اذعان می‌کند، کاستی‌های چندی را در پژوهش‌های پیشین برمی‌شمارد که موارد زیر از آن جمله‌اند:

۱. پژوهشگران یافته‌های خود را به نحو مناسبی اشاعه نداده‌اند؛
 ۲. کتابداران حرفه‌ای با یافته‌های پژوهش‌های گزارش شده، همگام نشده‌اند؛
 ۳. حرفه کتابداری به گزارش‌های غیرپژوهشی اکتفا کرده است؛
 ۴. مخاطبان نشریات پژوهشی بسیار محدود بوده‌اند؛
 ۵. پایان‌نامه‌ها به ندرت با پژوهش‌های قبل و بعد خود در ارتباط بوده‌اند؛ و
 ۶. اثر پژوهش‌های گزارش شده، به سبب نارسایی در کنترل کتابشناختی و شرایط نامطلوب دسترس‌پذیری به نسخه‌های آنها، کم‌رنگ‌تر شده است.
- گاتن^۹ (۱۹۹۱)، پژوهش‌های کتابداری را به دلیل ناتوانی در همگامی با متون و منابع و روش‌های پژوهشی سایر رشته‌ها و به‌کارگیری فنون ساده تحلیل و چارچوب‌های نظری محدود مورد انتقاد قرار داده است. تراهان^{۱۰} (۱۹۹۳) نیز معتقد است که: «پژوهش‌های کتابداری در مقایسه با سایر رشته‌ها در مراحل ابتدایی رشد خویش است و توسعه و فزونی در فعالیت‌های پژوهشی کتابداری اندک بوده است» (پاول، ۱۳۷۹).

بیان مسئله

فرایند روش علمی^{۱۱}، مجموعه‌ای از مراحل متوالی است. نویسندگان در مورد تعداد دقیق مراحل روش علمی با هم اختلاف نظر دارند، ولی معمولاً بین چهار تا شش مرحله ارائه شده است. این مراحل با شناسایی مسئله آغاز می‌شود و با تفسیر نتایج و استنتاج خاتمه می‌پذیرد:

شناسایی مسئله → بررسی اطلاعات → جمع‌آوری داده‌ها → تجزیه و تحلیل داده‌ها → نتیجه‌گیری

مسئله می‌خواهیم باور کنیم که پژوهش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی نظام‌مند است و محققان از چنین الگویی پیروی کرده‌اند. لذا، لازم است که این مسئله به آزمون گذاشته شود.

7. Shaughnessy
8. Garrison
9. Gotten
10. Trahan
11. Scientific method

هدف پژوهش

امروزه، بیش از هر زمان دیگری آشنایی دست‌اندرکاران علوم مختلف با روش‌های تحقیق ضروری است، زیرا در جهانی که ما زندگی می‌کنیم، یعنی عصری که به «عصر دانایی» شهرت یافته است، قدرت و اهمیت کشورها را نه نیروی نظامی و اقتصادی، بلکه میزان دانایی آنان تعیین می‌کند؛ تلاش برای کسب اطلاعات و فناوری‌های جدید، نه تنها نیازی راهبردی، بلکه ضرورتی ملی محسوب می‌شود. یادگیری روش‌های پژوهش، خواه به صورت نظری و چه به صورت عملی مبنای مستحکمی را برای تداوم رشد یک حرفه به وجود می‌آورد. هدف کلی از این پژوهش، تشریح، تحلیل، و ارزیابی «فعالیت‌های پژوهشی» در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی است، همان‌گونه که در مقالات ارائه‌شده به «همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور» انعکاس یافته است. اهداف جزئی‌تر عبارت‌اند از:

1. ارزیابی کمی مقالات ارائه شده به همایش؛ و
2. جست‌وجوی روابط موجود میان متغیرهایی همچون روش‌های پژوهش به‌کار گرفته‌شده، میزان همکاری علمی نویسندگان، درجه علمی، و جنسیت آنان.

پیشینه تحقیق

والدن^{۱۲} (۲۰۰۶)، در پژوهشی به بررسی محتوای متون کتابداری پرداخت تا کاربرد روش مصاحبه گروهی متمرکز^{۱۳} را در این رشته روشن سازد. مصاحبه گروهی متمرکز از مهم‌ترین روش‌های پژوهش در علوم اجتماعی است که سابقه آن به دهه ۱۹۲۰ بازمی‌گردد و در سال‌های اخیر محبوبیت تازه‌ای یافته است. محقق، جست‌وجوی وسیعی در پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته انجام داده و نقش مثبت این روش پژوهش را در اموری چون مدیریت کتابخانه‌ها، فهرستنویسی، مرجع، اینترنت، و مانند آن آشکار ساخته است. مصاحبه گروهی متمرکز را می‌توان در طیف وسیعی از فعالیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی به‌کار گرفت. جیانگ و کیم^{۱۴} (۲۰۰۵)، از طریق تحلیل نظریه‌های ارائه‌شده در مقالات تحقیقی، ساختار دانش کتابداری و اطلاع‌رسانی را در کره جنوبی مورد بررسی قرار دادند. آنها با تحلیل محتوای ۶۵۴ مقاله چاپ شده در ۲ مجله اصلی، میزان استفاده از نظریه‌ها را در متون کتابداری مشخص ساختند. الگوی پیشنهادی استفاده از نظریه، که در این پژوهش ارائه شده است، ابزاری تحلیلی برای ترسیم میزان استفاده از نظریه در کتابداری و اطلاع‌رسانی به‌دست می‌دهد. نتایج تحلیل ساختار دانش در کتابداری و اطلاع‌رسانی نشان داد که این رشته نیازمند توسعه بیشتری در همه زمینه‌هاست.

12. Walden
13. Focus group interviewing
14. Jeong & Kim

محسن زاده (۱۳۸۳)، طی پژوهشی روند به‌کارگیری روش‌های پژوهش در پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی را مورد تحقیق قرار داد. پایان‌نامه‌ها از لحاظ روش پژوهش به ۱۰ نوع تفکیک شدند. یافته‌ها نشان داد که کاربرد روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی وضعیتی مشابه با وضعیت جهانی دارد، به‌طوری‌که از میان ۷۳۸ پایان‌نامه دفاع شده طی سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۷۸، روش پیمایشی (با ۶۰ درصد) از کاربردی‌ترین روش‌ها بوده است.

صدیقی (۱۳۸۰)، با هدف تجزیه و تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان حوزه علوم زمین، با استفاده از شیوه کتابسنجی و با کمک روش توصیفی-تحلیلی، مآخذ ۳۱۰ پایان‌نامه کارشناسی ارشد را مورد بررسی قرار داد و به نتایج زیر دست یافت:

- تعداد متوسط استنادها در هر پایان‌نامه ۵۸/۳۳ استناد می‌باشد که بیشترین استناد به نشریات (۳۶/۴۳ درصد) و پس از آن کتاب (۲۹/۵۷ درصد) اختصاص دارد. پایان‌نامه‌ها با ۵/۴۹ درصد، کم‌استنادترین منبع در حوزه مورد مطالعه می‌باشند.
- بررسی زبان استنادها نشان می‌دهد که بیشترین منابع استنادشده به زبان انگلیسی می‌باشد، درحالی‌که میزان استناد به زبان فارسی در ارتباط با این منابع بسیار کم است.
- توزیع جغرافیایی استنادها نشان می‌دهد که بیشترین منابع مورد استفاده متعلق به ایران می‌باشد و پس از آن، آمریکا و انگلستان به ترتیب در مرتبه‌های دوم و سوم قرار دارند.

پرسش‌های تحقیق

۱. میزان صفحات مقالات ارائه شده چه تعداد بوده است؟
۲. میزان استنادات فارسی و لاتین مقالات ارائه‌شده چه تعداد بوده است؟
۳. نویسندگان مقالات دارای چه سمتی هستند؟
۴. درجه علمی ارائه‌دهندگان مقالات چیست؟
۵. نویسندگان، در انجام پژوهش، چه اندازه با یکدیگر همکاری علمی داشته‌اند؟
۶. توزیع جغرافیایی نویسندگان مقالات چگونه است؟
۷. نویسندگان مقالات از چه تعداد مرد و چه تعداد زن تشکیل شده‌اند؟
۸. نویسندگان مقالات از کدام یک از روش‌های تحقیق بیشتر استفاده کرده‌اند؟
۹. آیا میان جنسیت نویسندگان و میزان همکاری علمی آنها رابطه معناداری وجود دارد؟
۱۰. آیا میان درجه علمی نویسندگان و روش تحقیق به کار گرفته‌شده توسط آنان، رابطه معناداری وجود دارد؟

روش شناسی تحقیق

برای استخراج داده‌ها، روش تحلیل محتوا به کار گرفته شده است. روش تحلیل محتوا، در میان روش‌های تحقیق به عنوان یک روش ارزشمند شناخته شده است. عینیت، انتظام، عمومیت، و تا آنجا که ممکن است کمی بودن، از ویژگی‌های بارز روش تحلیل محتواست. این روش، در حوزه کتابداری به معنای عینیت بخشیدن، کمی کردن، و سنجش پذیر کردن پیام‌ها از طریق نمادهای مشخص است.

روش تحلیل محتوا را می‌توان برای حداقل سه دسته کلی از مسائل پژوهشی مناسب یافت:

۱. در صورتی که دسترسی به داده‌ها مشکل و اطلاعات پژوهشگر محدود به مدارک اسنادی باشند،

۲. در صورتی که پژوهشگر به موضوع‌های مورد پژوهش دسترسی مستقیم داشته باشد، و

۳. این روش می‌تواند وسیله مناسبی برای تکمیل اطلاعات باشد. پژوهشگران ممکن است نتایج اطلاعات گردآوری شده از طریق پرسشنامه و مصاحبه را با مقایسه آنها از طریق تحلیل محتوای منابع، مورد مطالعه قرار دهند (باب الحوائجی، ۱۳۷۶).

الف. جامعه پژوهش

تاکنون ۹ دوره از همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی برگزار شده است. کلیه مقالاتی که در کتاب مجموعه مقالات همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور آمده است، به عنوان جامعه این تحقیق انتخاب شده است. تعداد کل مقالات ۱۱۸ و تعداد نویسندگان ۱۲۸ نفر می‌باشند.

ب. ابزار گردآوری داده‌ها

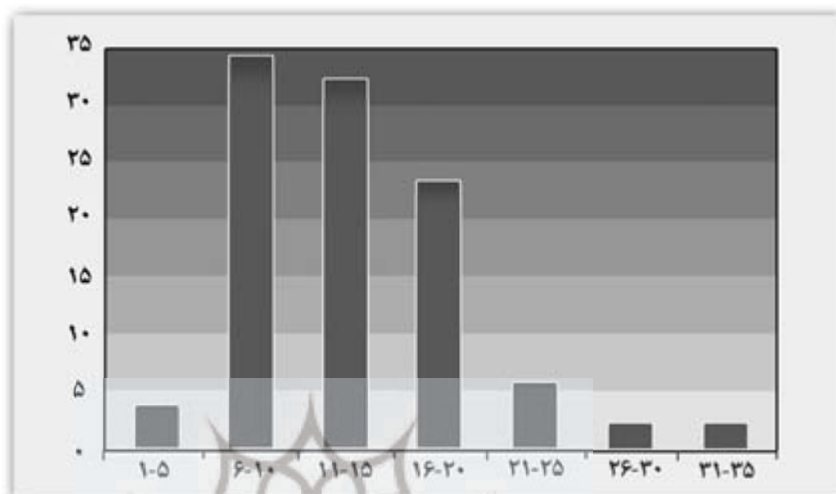
سیاهه‌ای که شامل ۹ مقوله می‌باشد به عنوان ابزار گردآوری اطلاعات این پژوهش، مورد استفاده قرار گرفت. این مقولات عبارت‌اند از: تعداد استنادات لاتین، تعداد استنادات فارسی، تعداد صفحات، تعداد نویسندگان، جنسیت، مدرک تحصیلی، سمت، روش پژوهش، و توزیع جغرافیایی.

ج. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شد. توصیف داده‌ها با آماره توصیفی (نمودار درصد) صورت گرفت. جهت بررسی رابطه معناداری بین متغیرها از آزمون مجذور خی استفاده شده است. داده‌های جمع‌آوری شده، پس از رمزگذاری، وارد رایانه شدند تا کار استخراج داده‌ها انجام شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

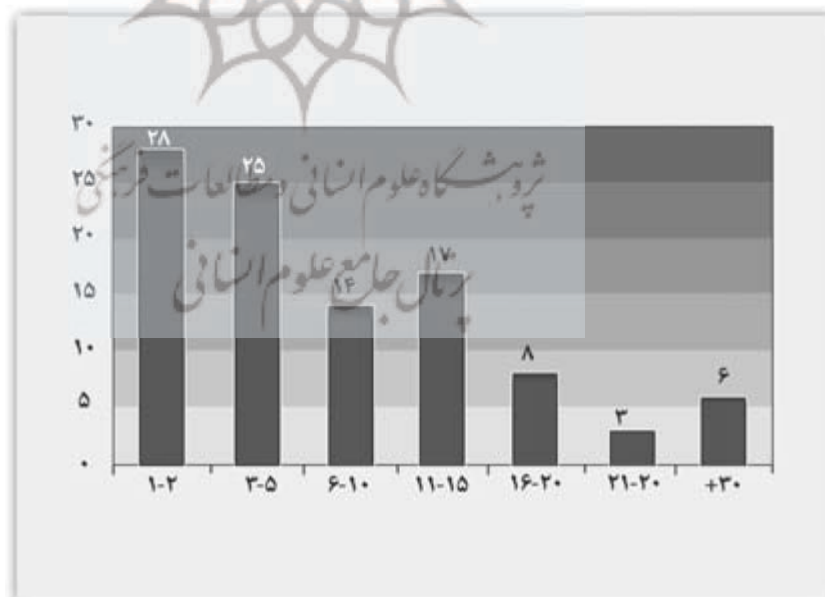
۱. از آنجاکه اغلب مقالات، اسنادی هستند و نیازی به جدول و نمودار نیست، تعداد صفحات آنها به ندرت از ۲۰ صفحه بیشتر شده است.

نمودار ۱

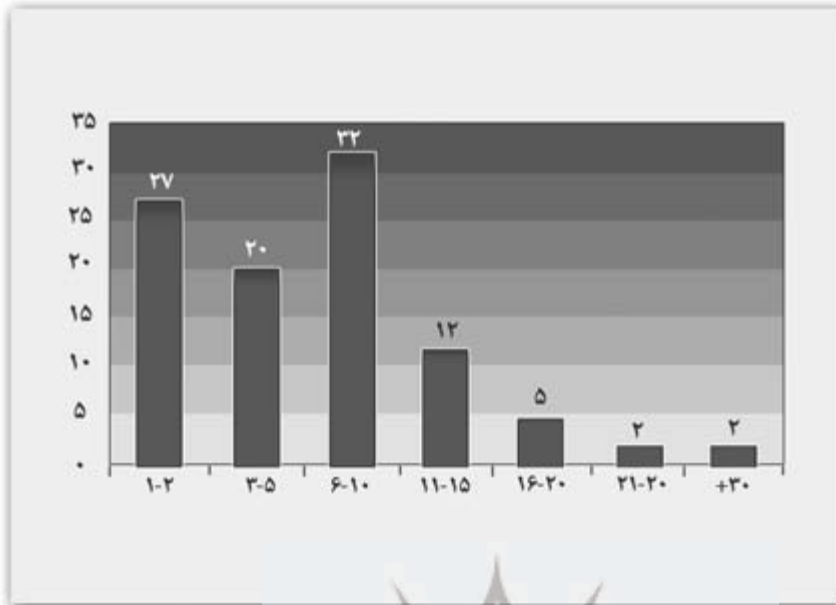
درصد تعداد صفحات

۲. نویسندگان تمایل بیشتری نسبت به استفاده از منابع فارسی نشان داده‌اند. این امر می‌تواند به دلیل دسترس پذیری بهتر منابع فارسی یا میزان تسلط کم بر زبان‌های خارجی باشد.

نمودار ۲

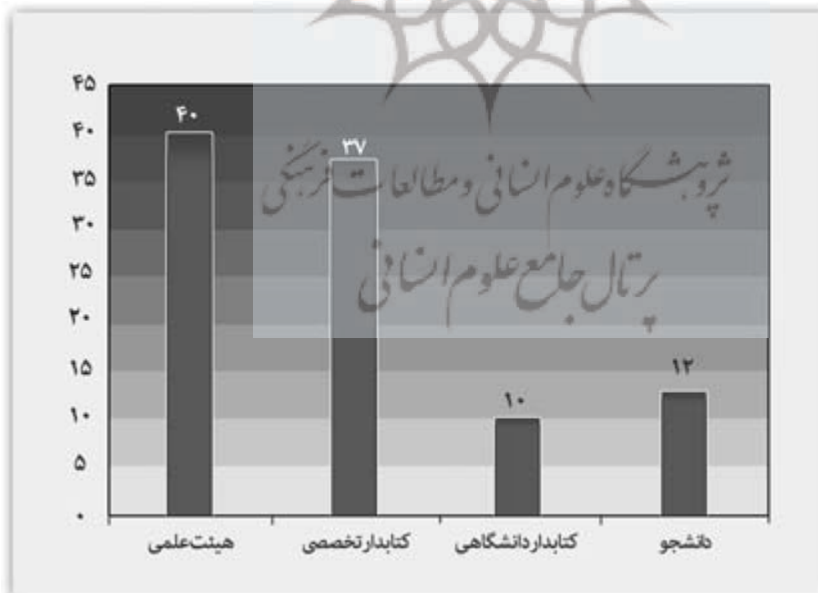
درصد تعداد استنادات فارسی

مؤدار ۳

درصد تعداد استنادات لاتین

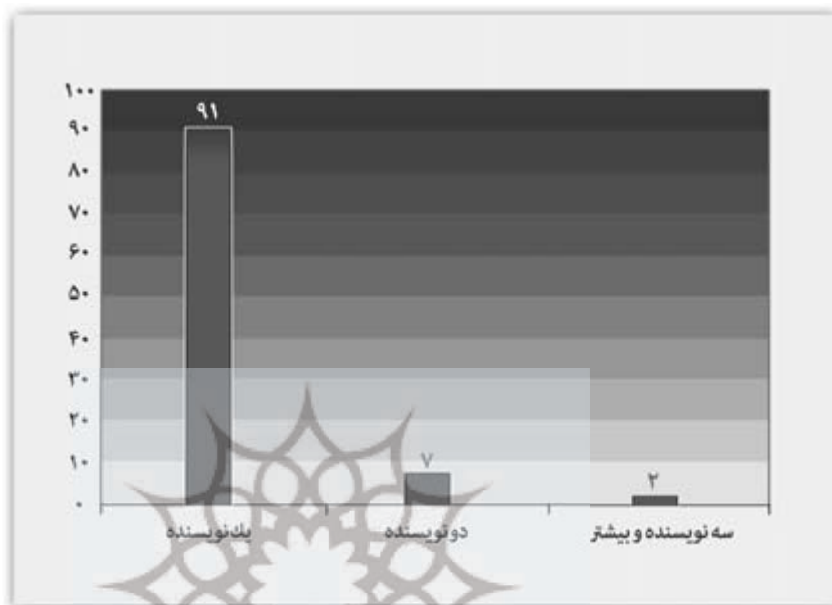
۳. در مجموع، کتابداران نسبت به سایر حرفه‌مندان مشارکت بیشتری در همایش داشته‌اند؛ نقش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی در این میان پررنگ‌تر بوده است، چرا که سازمان تأکید بیشتری بر کارکنان خود دارد.

مؤدار ۴

درصد سمت نویسندگان مقالات

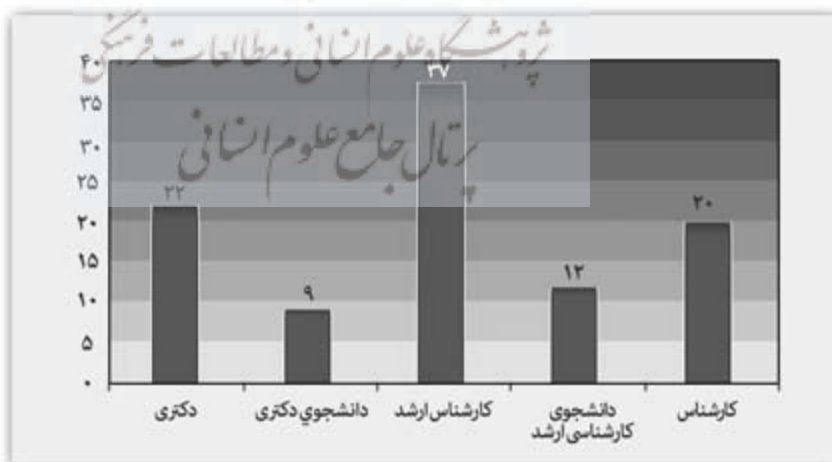
۴. آمار نشان می‌دهد که محققان کتابداری تمایل زیادی به همکاری علمی در انجام پژوهش‌ها نداشته‌اند. شاید ماهیت علوم انسانی و اجتماعی که نسبت به علوم پایه و مهندسی کار جمعی کمتری می‌طلبد و عدم فرهنگ کار جمعی. از دلایل این مسئله باشد.

نمودار ۵

درصد میزان همکاری علمی

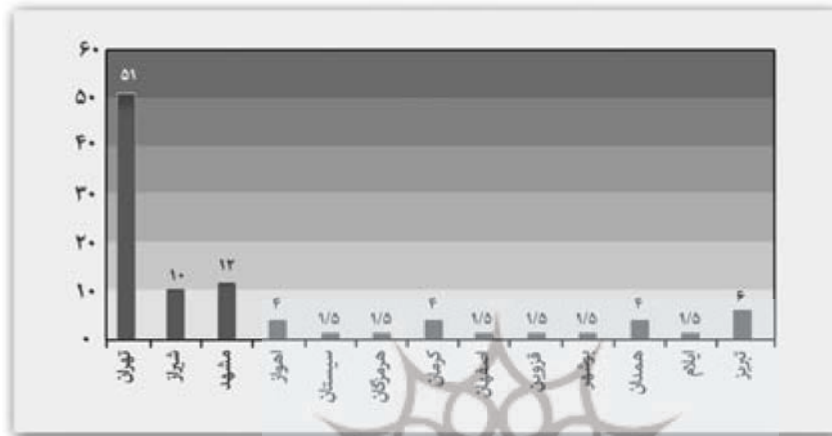
۵. غالب جامعه محققان همایش دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند. محققان دارای مدرک کارشناسی اکثراً از کتابداران سازمان مدیریت هستند. حضور اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها هم قابل توجه بوده است.

نمودار ۶

درصد میزان درجه علمی
نویسندگان مقالات

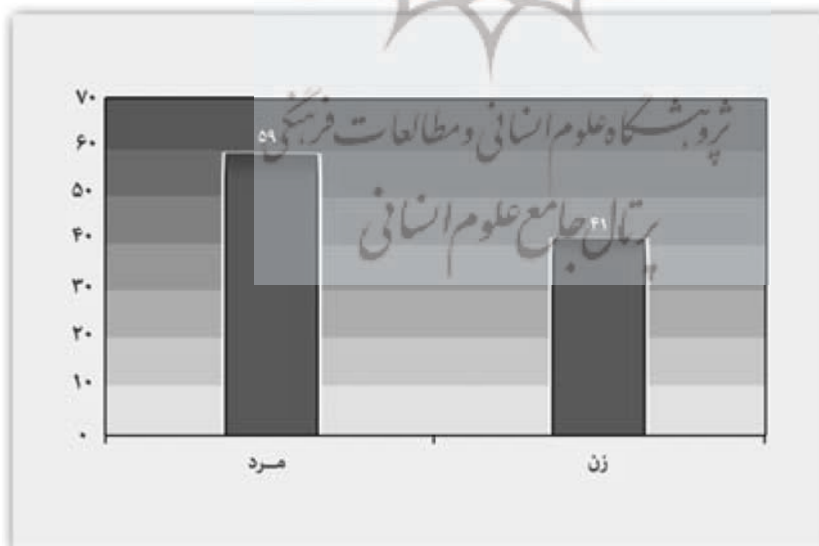
۶. اختلاف زیادی بین محققان ساکن تهران و سایر شهرها وجود دارد که نشان از تمرکز شدید سازمان‌ها، نهادها، و امکانات در پایتخت دارد. نکتهٔ دیگری که حائز اهمیت است حضور چشمگیر محققان شهرستانی در دوره‌هایی است که همایش در استان مربوط به آنها برگزار می‌شده است. به طوری که، در دوره‌های بعدی اثری از آنها دیده نمی‌شود.

مُودار ۷

درصد توزیع
جغرافیایی نویسندگان

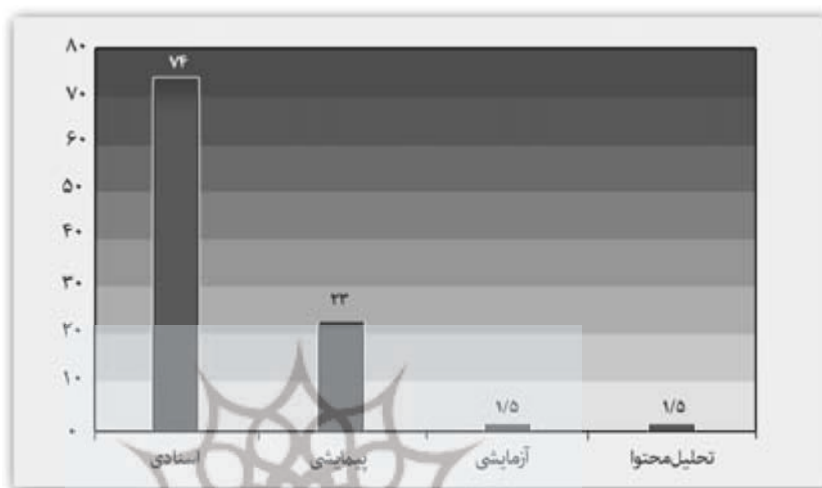
۷. در زمینهٔ پژوهش، زنان مشارکت نسبتاً خوبی داشته‌اند. کتابداری و اطلاع‌رسانی از بدو ظهور به عنوان یک رشتهٔ دانشگاهی، عرضه‌ای بوده است که در آن زنان توانایی‌های خود را به منصفهٔ ظهور رسانده‌اند.

مُودار ۸

درصد توزیع
جنسیت نویسندگان

۸. یافته‌های این پژوهش در تقابل با نتایج محسن‌زاده (۱۳۸۳) است. ۲۳ درصد از این مقالات با استفاده از روش پیمایشی صورت گرفته است و ۷۴ درصد از تحقیقات اسنادی هستند. علتی که می‌توان برای این اختلاف ذکر این است که تا زمان برگزاری همایش چهارم اکثر مقالات به صورت اسنادی ارائه می‌شده است.

مُودار ۹

درصد روش‌های تحقیق
به کار گرفته شده

۹. میزان χ^2 مشاهده شده نشان می‌دهد که بین جنسیت نویسندگان و میزان همکاری علمی آنها رابطه معناداری وجود ندارد. جدول ۱ نشان می‌دهد، این رابطه در سطح $\alpha = 0.05$ معنادار نیست.

جدول ۱

آزمون کاسکوئر برای بررسی
معناداری بین جنسیت نویسندگان و
میزان همکاری علمی آنها

متغیر	درجه آزادی	χ^2	سطح معناداری
جنسیت	۱	۰/۰۰۱	۰/۹۱۹

۱۰. میزان χ^2 مشاهده شده نشان می‌دهد که رابطه معناداری بین درجه علمی نویسندگان و روش تحقیق به کاررفته توسط آنان وجود ندارد. جدول ۲ نشان می‌دهد، این رابطه در سطح $\alpha = 0.05$ معنادار نیست.

جدول ۲

آزمون کاسکوئر
برای بررسی معناداری
بین درجه علمی نویسندگان
و روش تحقیق به کاررفته

متغیر	درجه آزادی	χ^2	سطح معناداری
درجه علمی	۱	۰/۰۰۱	۰/۱۲۹

نتایج تحقیق

۱. محققان تمایل بیشتری به بهره‌گیری از داده‌های توصیفی داشته‌اند. آنان کمتر به اصول و نظریاتی پرداخته‌اند که کتابخانه‌ها و نظام‌های اطلاع‌رسانی بر اساس آنها پایه‌گذاری می‌شود.
۲. به نظر می‌رسد که محققان بیش از اندازه بر پژوهش‌های کاربردی تکیه دارند. اینگونه تحقیقات دارای اثرات محسوس‌تری است و کتابداران را در انجام هر چه بهتر امور جاری، یاری می‌کند. اما پرداختن به پژوهش‌های بنیادی، دانش نظری کافی برای حل مسائل حرفه‌ای فراهم می‌کند. پژوهش‌های بنیادی ابزارها و روش‌های کافی برای تحلیل نظام‌ها، خدمات و فعالیت‌ها ایجاد می‌کند.
۳. تکنیک دلفی، پژوهش کیفی، پژوهش تاریخی، پژوهش تجربی، اقدام‌پژوهی، تحلیل سیستم، مصاحبه گروهی متمرکز، تحلیل محتوا، و کتابداری تطبیقی از جمله روش‌هایی است که نویسندگان کمتر به آنها توجه نشان داده‌اند. در همین زمینه، گاتن نیز پژوهش‌های کتابداری را به دلیل ناتوانی در همگامی با روش‌های پژوهشی سایر رشته‌ها و به‌کارگیری فنون ساده تحلیل و چارچوب‌های نظری محدود مورد انتقاد قرار داده است.
۴. برخی پژوهشگران تمایل دارند زودتر به نتیجه مطلوب دست یابند. بنابراین، ممکن است به سرعت وارد مرحله گردآوری و تحلیل داده‌ها شوند، بدون اینکه گام‌های پیشین را به‌خوبی برداشته باشند که باعث می‌شود تحقیقات بدون برنامه‌ریزی کافی تدوین شوند و مشکلاتی در حین کار به‌وجود بیاید.

پیشنهادات تحقیق

در سالیان اخیر، فعالان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در زمینه برگزاری همایش‌های علمی گام‌های بلندی برداشته‌اند. این تحولات بیشتر به همت تشکل‌های دانشجویی بوده است. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی از پیشگامان برگزاری همایش‌های علمی در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی از معتبرترین گردهمایی‌های کتابداران در سالیان اخیر بوده است. سازمان‌ها و نهادهایی که دستی بر آتش کتابداری و اطلاع‌رسانی دارند احتمالاً ضرورت تحقیق را در عصر دانایی دست‌کم گرفته‌اند. از انبوه این نهادها می‌توان به این موارد اشاره کرد: کتابخانه ملی؛ پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران؛ هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور؛ گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در وزارت علوم و وزارت بهداشت؛ سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی؛ مرکز اطلاع‌رسانی جهاد کشاورزی؛ کتابخانه‌های

بزرگ کشور همچون کتابخانه مجلس شورای اسلامی؛ کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی؛ کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز؛ و برخی دیگر. لذا پیشنهاد می‌شود اینگونه نهادها اهتمام بیشتری به امر پژوهش داشته باشند.

از همکاری صمیمانه کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس، به‌خصوص خانم رحیمی، قدردانی می‌شود.

منابع

- پاول، رونالد (۱۳۷۹). *روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران*. ترجمه نجلا حریری. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، مرکز انتشارات علمی.
- خونی‌نژاد، غلامرضا (۱۳۸۰). *روش‌های پژوهش در علوم تربیتی*. تهران: سمت.
- باب‌الحوائجی، فهیمه (۱۳۷۶). «تحلیل محتوا». *فصلنامه کتاب*، ۸ (۴).
- کومار، کریشان (۱۳۷۴). *روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی*. ترجمه فاطمه رهادوست؛ با همکاری فریبرز خسروی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- صدیقی، مه‌ری (۱۳۸۰). «تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان حوزه علوم زمین موجود در مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران». *اطلاع‌رسانی*، ۱۷ (۲).
- محسن‌زاده، افسانه (۱۳۸۳). «اثر فرایند زیست روش‌های پژوهش در پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱۳۷۸-۱۳۷۴». *اطلاع‌شناسی*، ۷ و ۸.
- Busha, Charles A.; Harter, Stephen P. (1980). *Research methods in librarianship; techniques and interpretation*. New York: Academic Press.
- Garrison, Guy (1980). "A look at research in public library problems in the 1970's". *Public Libraries*, 19.
- Gotten, Jeffery N. (1991). "Paradigm restrictions on interdisciplinary research librarianship". *College & Research Libraries*, 52.
- Jeong, Dong Y.; Kim, Sung Jin (2005). "Knowledge structure of library and formation science in South Korea". *Library & Information Research*, 27.
- Shughnessy, Thoms W. (1976). "Library research in 70`s: Problems and prospects". *California Librarian*, 37.
- Walden, Graham R. (2006). "Focus group interviewing in the library literature: A selective annotated bibliography 1996 - 2005". *Reference Services Review*, 34(2).
- Webster's Third New International Dictionary of the English Language*, Vol. 2 (1981).